

Scenariusz 4 (szkoła ponadpodstawowa)

Temat: Życie religijne w państwie krzyżackim

(2 godziny lekcyjne=90')

Cele lekcji:

Uczeń:

- Podaje przykłady zakonów działających na ziemiach pruskich
- Opisuje rolę religii w życiu średniowiecznego społeczeństwa
- Zna pojęcia, np. szkoła parafialna, katedralna; postaci: Gotfryd-Boguchwał, Chrystian
- Określa konsekwencje (dla Prusów) włączenia ich ziem do cywilizacyjnego kręgu świata łacińskiego
- Uzasadnia swoje zdanie odnośnie roli oświaty w życiu średniowiecznych mieszkańców państwa krzyżackiego

„NaCoBeZu” (na co będę zwracać uwagę); oczekuję, że po zajęciach uczeń:

- Poda przykłady zabytków/obiektów związanych ze średniowiecznym życiem religijnym w regionie
- Wyjaśni, jakie było znaczenie religii i oświaty w życiu mieszkańców średniowiecznego państwa krzyżackiego

Kluczowe pytanie: Jak życie religijne regionu wpisywało się w kontekst uniwersalizmu europejskiego?

Metody:

praca z tekstem źródłowym, praca ze źródłem ikonograficznym; pogadanka, elementy wykładu i dyskusji, „mind map” (metoda Buzana), mapa;

Formy: indywidualna, praca w grupach, zbiorowa

Środki dydaktyczne, m.in. podręcznik *Dziedzictwo ziem pruskich, Dzieje i kultura Warmii i Mazur* (Olsztyn 2012); źródła ikonograficzne; materiał pomocniczy – teksty

Odniesienie do podstawy programowej: XIII. Kultura Średniowiecza;

Realizacja kompetencji kluczowych:

1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
5. Kompetencje osobiste, społeczne w zakresie umiejętności uczenia się;
8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;

Przebieg zajęć:

1. Część porządkowo-organizacyjna (5')
2. Rekapitulacja wtórna: nauczyciel kieruje pytania do uczniów, odpowiadają ochotnicy lub uczniowie wyznaczeni, np.
Kiedy i w jakim celu podjęto wyprawę misyjną biskupa Wojciecha; jakie były skutki tej misji; kiedy miała miejsce misja Brunona z Kwerfurtu i jak się zakończyła? (praca z wykorzystaniem mapy); (5')
3. Część zasadnicza:

W ramach słowa wiążącego, nauczyciel omawia krótko inne misje na ziemi Prusów – misję joannitów, czy misję cysterską. Ta druga położyła spore zasługi dla szerzenia wiary chrześcijańskiej wśród Prusów zwłaszcza, kiedy prowadzili ją Gotfryd-Boguchwał i Chrystian, późniejszy biskup pruski. Mimo pierwszych sukcesów akcja nie przyniosła ostatecznie spodziewanych rezultatów, a sam Chrystian poprosił o pomoc papieża Honoriusza III. Tak misja została wsparta przez rycerstwo zachodnioeuropejskie i polskie przerażając się w krucjatę rycerską (1219r.) Ostatecznie też zniechęciła Prusów do nowej wiary. Kolejnym rozdziałem w dziele chrystianizacji było sprowadzenie Krzyżaków. Państwo krzyżackie było państwem teokratycznym – wielki mistrz stojący na czele państwa, pełnił jednocześnie najwyższe godności świeckie i duchowne, strukturę administracyjną tworzyli

zakonnicy krzyżacy. Religia w państwie teokratycznym odgrywała zawsze rolę nadrzędną. Sami zakonnicy musieli być wierni regule, np. pierwsze dzwony były już o czwartej rano, po tym następowała pobudka i pierwsza modlitwa. Do godziny 10 Krzyżacy powinni byli być już po mszy świętej, ale dopiero po tej dłuższej i uroczystej (o godz. 10.00) mogli zjeść swój pierwszy posiłek.

Nauczyciel przypomina z uczniami zakony działające w Średniowieczu, które odgrywały szczególne znaczenie w życiu religijnym społeczeństwa. Na ziemiach pruskich funkcjonowanie zgromadzeń zakonnych natknęło się na specyficzną sytuację, gdyż władzę zwierzchnią sprawowali na tym terenie Krzyżacy, również korporacja kościelna – zakon rycerski. Początkowo sytuacja społeczno-polityczna nie sprzyjała działalności zakonów; kraina była najpierw podbijana, potem miała miejsce akcja kolonizacyjna, miast było wciąż niewiele, a tu przecież skupiała się działalność zakonników. Podajemy przykłady, czym poza działalnością duszpasterską zajmowali się zakonnicy. (10')

Uczniowie zostają podzieleni na grupy lub pracują w parach; prezentują swoje odpowiedzi, nauczyciel uzupełnia wypowiedzi w razie potrzeby; (20')

Materiał pomocniczy nr 1

(*Dziedzictwo ziem pruskich...*, s. 106-107)

Zapoznaj się z tekstem i odpowiedz na pytanie:

- Jak zorganizowane było szkolnictwo w państwie krzyżackim?

„Szkolnictwo w Prusach, podobnie zresztą jak i w innych państwach średniowiecznych, było wielostopniowe. Dzielilo się na szkoły niższe i wyższe. Najniższego szczebla były szkoły parafialne, które, jak sama nazwa wskazuje, istniały przy parafiach, najczęściej w bardziej rozwiniętych miastach, np. Braniewie, Dobrym Mieście, Lidzbarku Warmińskim czy Elblągu. Funkcjonowały też szkoły katedralne, kolegiackie i przyklasztorne, odpowiedniki dzisiejszych szkół średnich. Ich nazwy pochodzą od lokalizacji. Były także w państwie krzyżackim w Prusach (np. w Elblągu i Braniewie) szkoły prywatne, na ogół o charakterze świeckim. Zakładano je u schyłku średniowiecza, jednak nie odegrały istotnej roli w kształceniu, gdyż były zbyt kosztowne nawet dla wielu

przedstawicielei najzamożniejszej części społeczeństwa (...) Nie powiodła się próba założenia uniwersytetu krzyżackiego w Chełmnie ani w Elblągu”

Materiał pomocniczy nr 2

(*Dziedzictwo ziem pruskich...*, s. 107)

Zapoznaj się z tekstem i odpowiedz na pytanie:

- Jakie zakony prowadziły nauczanie w szkołach państwa krzyżackiego?

„Nauczycielami w szkołach byli najczęściej duchowni, rzadziej świeccy. Często łączyli oni swoje obowiązki w szkołach z pracą w kancelariach, jako notariusze oraz pisarze, byli też organistami w pobliskich kościołach parafialnych. W szkołach przyklasztornych uczyli zakonnicy danego klasztoru. W Elblągu nauczycielami byli przede wszystkim dominikanie, w Braniewie, Welawie i Barczewie – franciszkanie. Augustianie prowadzili szkołę w Reszlu, a antonicy we Fromborku. Istniały również szkoły żeńskie, np. w Elblągu dziewczęta pobierały nauki u brygidek”.

W kolejnej części zajęć nauczyciel prowadzi pogadankę na temat roli wiary w życiu średniowiecznego człowieka; aktywizuje uczniów poprzez zadawanie pytań; Wskazuje np. na takie aspekty jak: kościół jako miejsce towarzyskich spotkań chłopów; duża liczba świąt kościelnych, liczne posty; Warto również podkreślić, że religia chrześcijańska łączyła mieszkańców Europy i miała na nich ogromny wpływ. W klasztorach, niczym w zakładach produkcyjnych, kwitła sztuka rzemieślnicza. Dzięki Kościołowi zmniejszył się dystans między kulturą uczoną a ludową. Kultura uczone zaczęła docierać do ludności poprzez malowidła i rzeźby kościelne, dzięki kazaniom czy relacjom pielgrzymów. Wszystko to powodowało pogłębienie życia religijnego, a chrześcijaństwo stawało się bardziej zrozumiałe dla ludności. Jednak sztuka, kultura i filozofia – wszystko podporządkowane było Kościołowi. Ważnym przedsięwzięciem było prowadzenie nauczania. Najpierw powstawały szkoły katedralne – do czego papieństwo zobowiązało biskupów i kapituły, potem szkoły zakładane przez zakony. Uczono w nich czytania i pisania po łacinie, modlitw i pieśni kościelnych oraz orientacji w kalendarzu kościelnym. W późniejszych kupieckich szkołach prywatnych nauczano także rachunków czy redagowania listów w języku narodowym.

Uczniowie zapoznają się z tekstem dotyczącym roli pielgrzymowania w średniowieczu; odpowiadają na pytania i przedstawiają własną ocenę zjawiska (20')

Materiał pomocniczy nr 3

(tekst: Radosław Wiśniewski, Muzeum Pogranicza w Działdowie lub film na kanale Pracowni Digitalizacji na YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=ATz851Alf2s&t=121s>; od 55 s. do 1.58)

Zapoznaj się z tekstem i odpowiedz na pytanie:

- Dlaczego w XI wieku narodziła się idea pielgrzymowania do Ziemi Świętej; dokąd jeszcze pielgrzymowano?

Ziemia Święta, gdzie urodził się, żył, nauczał, a potem zmarł śmiercią męczeńską Jezus Chrystus została zajęta przez niewiernych Saracenów i dlatego należało tę ziemię odzyskać. W roku 1099 Jerozolima została zdobyta przez krzyżowców i wówczas zrodziła się potrzeba pielgrzymowania do Ziemi Świętej. Sama idea pielgrzymowania stała się wówczas składową średniowiecznej religijności. Głównymi odmianami pielgrzymek były tzw. peregrinationes maiores czyli podróże religijne do trzech miejsc – Rzymu, gdzie znajdowały się groby apostołów, Santiago de Compostella, gdzie był grób św. Jakuba Apostoła i do Ziemi Świętej. Pielgrzymka do Ziemi Świętej była najważniejsza, czyli stała w aksjologicznej hierarchii światopoglądu religijnego najwyżej; pielgrzymując do Ziemi Świętej można było uzyskać całkowite odpuszczenie grzechów ciężkich.

Materiał pomocniczy nr 4

(tekst: Radosław Wiśniewski, Muzeum Pogranicza w Działdowie lub film na kanale Pracowni Digitalizacji na YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=ATz851Alf2s&t=121s>; od 1.58 do 4.28)

Zapoznaj się z tekstem i odpowiedz na pytanie

- W jakim celu pielgrzymowano w Średniowieczu?

Po co w ogóle pielgrzymowano? – oto jest podstawowe pytanie. Musimy pamiętać, że były to czasy, w których panował tzw. radykalny dualizm ontologiczny. Co to znaczyło? Mieliśmy mocne odróżnienie świata materialnego, do którego przynależało grzeszne, ulotne ciało od świata niematerialnego, duchowego, do którego przynależała dusza nieśmiertelna, pierwiastek boży. Architektem średniowiecznym tego poglądu był święty Augustyn, wcześniej mieliśmy oczywiście Platona czy orfików. Po co pielgrzymowano? Po to żeby dostąpić odpuszczenia grzechów. To był główny powód. Człowiek, który szedł w pielgrzymce zapominał o popędach, o pożądliwości grzesznego ciała, zatapiał się w modlitwie, w kontemplacji i dostępował odpuszczenia grzechów, oczyszczenia duszy. Pielgrzymowano nie tylko w celach pokutnych, ale również dziękczynnych, błagalnych. Dziękowano Bogu za jakieś łaski, albo też w błagalnym, wypraszano jakieś łaski. W XIV wieku natomiast upowszechnił się rodzaj pielgrzymek za dusze zmarłych, w intencji zmarłych. Pielgrzymowano także pod nakazami np. kiedy nakazywała inkwizycja, najczęściej za grzechy herezji. Pielgrzymowano także, żeby podróżować, zwiedzać. Status pielgrzyma był obłożony regulacjami prawnymi, aby można było bezpieczniej poruszać się po niebezpiecznych zakątkach średniowiecznej Europy. Taką dominantą czy też cechą charakterystyczną pielgrzyma była oczywiście plakietka pielgrzymia, bądź też legitymacja. Niewielki przedmiot wylewany najczęściej ze stopu ołowiu bądź też cyny. Przedstawiał on zwykle relikwię bądź świętego, do którego pielgrzymowano. Taka plakietka czy legitymacja po pielgrzymce stawała się pewnego rodzaju amuletem magicznym ponieważ wieszano ją np. nad łóżkiem czy też nad drzwiami w domu ażeby odpędzała złe moce, żeby domownicy żyli bezpiecznie. Wieszano je też na stodołach, żeby zwierzęta były zdrowe, wrzucano do studni, żeby woda była czysta, zostawiano je na polach, żeby zbiory były obfite, nie trawiło ich żadne robactwo czy też gryzonie.

Kolejny etap lekcji to praca w parach z materiałem ikonograficznym;

Materiał pomocniczy nr 5

Zapoznaj się z obiektami muzealnymi i ustnie odpowiedz na pytania: (20')

- Jaką rolę odgrywały plakietki pielgrzymie i gdzie możemy je dziś obejrzeć? Co przedstawiają?
- Jakie inne obiekty religijne znajdują się w zbiorach muzealnych regionu? Jakie miały przeznaczenie?

- Uzasadnij, jak wizyty w muzeach i miejscach pamięci wpływają na kształtowanie regionalnej tożsamości młodego pokolenia? Czy taka tożsamość ma dla Ciebie znaczenie?

<p>Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku</p>	<p>Plakietka/Znak pielgrzymi http://www.cyfrowe.wm.pl/obiekt/649/plakietkaznak-pielgrzymi-z-dna-konwi-typu-hanzeaty</p> 	<p>Plakietka/znak pielgrzymi, z dna konwi typu hanzeatyckiego Datowanie: XV w. Miejsce: znalezisko luźne z okolic Elbląga Materiał: cyna Metoda: odlewanie Śred. 4,9 MMK nr inw. MF/N 1374 Okrągła plakietka z przedstawieniem grupy Ukrzyżowania, w obwiedzionym perełkowaniem polu. Na odwrociu ślady piłowania (ze zniszczonej konwi do muzeum trafiła tylko plakietka).</p> <p>Pielgrzymowanie jest zjawiskiem niezwykle charakterystycznym dla epoki średniowiecza. Atrybutami podróżujących do europejskich sanktuariów, były przede wszystkim: filcowy kapelusz, sakwa, pielgrzymi kij, ampułki, dzwoneczki, flasze, manierki, ale i pielgrzymie znaki i plakietki. Często ich forma lub umieszczona na nich dekoracja charakterystyczna była dla danego ośrodka pielgrzymkowego, stanowiąc pamiątkę z odbytej podróży. W wykonywane z cyny lub ołowiu plakietki, pielgrzymi zaopatrywali się już od XII w. Po odbytej pielgrzymce stawały się one pewnego rodzaju amuletem, który zawieszony w domu nad łóżkiem lub nad drzwiami miał chronić domowników i odpędzać złe moce. Wieszano je również na stodołach by zwierzęta się dobrze chowały, wrzucano do studni by woda była czysta, a pozostawione na polach miały zapewnić dobre zbiory. Plakietki pielgrzymie umieszczano również w środku konwi cynowych (na dnie naczynia lub pod jego pokrywą), miało to służyć sakralizacji wina w warunkach domowej pobożności. Ten obyczaj z domów przeniesiono także do cechów rzemieślniczych.</p> <p>Prezentowana okrągła plakietka, ze śladami piłowania na odwrociu, stanowiła wcześniej właśnie część konwi tzw. hanzeatyckiej - cynowego naczynia typowego dla północnej Europy, dla kręgu państw stowarzyszonych w Hanzie. Znalazca, który wykopał ten rzadki rodzaj konwi na polu pod Elblągiem wyrzucił zniszczone naczynie, jako mało cenne, a zostawił tylko plakietkę, która trafiła do muzeum. Przedstawiona na niej scena Ukrzyżowania, ze stojącymi Matką Boską i św. Janem Ewangelistą, otoczona perełkowaniem, charakterystyczna była dla paru ośrodków pielgrzymkowych, w tym m.in.: Wilsnacku i Gottsburen. Z tego też względu trudno jest dziś ustalić ze stuprocentową pewnością, skąd dotarła na nasze tereny.</p>
---	--	--

		<p>G. Nawrońska, „Powracająca przeszłość Starego Miasta w Elblągu”, Toruń 2014 J. Szajt, K. Wachowski, Problem sakralizacji wina i chleba w późnym średniowieczu i w czasach nowożytnych, Archeologia Polski, T. LVIII 2013, z 1-2, s. 199-225</p>
<p>Muzeum Pogranicza w Działdowie</p>	<p>Plakietka pielgrzymia (lit. M) http://www.cyfrowewm.pl/obiekt/639/plakietka-pielgrzymia-z-litera-m</p> 	<p>Wymiary: 18 na 16 mm Datowanie: XIV/XV w.</p> <p>Pielgrzymi zaopatrywali się w oznaki pielgrzymie co najmniej od XII w. Były one produkowane z cyny lub ołowiu. Zwykle przedstawiały wyobrażenie świętego lub relikwii. Plakietkę znaleziono podczas badań archeologicznych w rejonie ulicy Mławskiej w 2015 r. Widnieje na niej majuskułowa (wielka litera), gotycka litera M. Sama litera nawiązuje najprawdopodobniej do Matki Boskiej i jej kultu. W czasach panowania Zakonu kult maryjny był bardzo rozwinięty. Plakietka datowana jest na przełom XIV/XV wieku.</p>
<p>Muzeum Pogranicza w Działdowie</p>	<p>Plakietka pielgrzymia (Kalwaria) http://www.cyfrowewm.pl/obiekt/640/plakietka-pielgrzymia-kalwaria</p> 	<p>Wymiary: 40 na 30 mm Datowanie: XIV/XV w.</p> <p>Pielgrzymi zaopatrywali się w oznaki pielgrzymie co najmniej od XII w. Były one produkowane z cyny lub ołowiu. Zwykle przedstawiały wyobrażenie świętego lub relikwii. Plakietkę znaleziono podczas badań archeologicznych w rejonie ulicy Mławskiej w 2015 r. Ażurowa plakietka, tzw. Kalwaria ma wymiary 40 na 30 mm. W okrągłej ramce widoczna jest scena ukrzyżowania Chrystusa. Po obu stronach można zobaczyć Matkę Boską oraz św. Jana Apostoła. Plakietka datowana jest na XIV/XV w.</p>

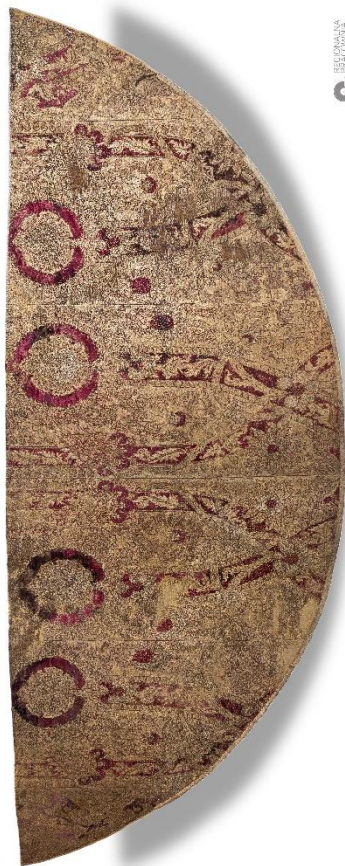
Materiał pomocniczy nr 6

<p>Muzeum Warmii i Mazur/Muzeum Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim</p>	<p>Krzyż relikwiarzowy http://www.cyfrowewm.pl/obiekt/650/krzyz-relikwiarzowy</p> 	<p>17.01.2019</p>	<p>Wymiary: wys. 29 cm, stopa 15 x 10,5 cm; waga 490 g Miejsce powstania: Gdańsk, Warmia (?) Autor: złotnik Wille Wilcke(?) notowany w Gdańsku Materiał: srebro złoczone Technika: kucie, odlewanie, grawerowanie, cyzelowanie, repusowanie Datowanie: 1 poł. XV w. (krzyż), ok. 1450 r. (stopa), koniec XIX/pocz. XX w. (puszka) Nr inwentarzowy: M-212 OMO</p> <p>Stopa płaska ośmiodzielna, na niskim profilowanym cokole, dekorowanym ażurowym pasem rombów z wpisanymi w nie rozetami. Większe pola naprzemian o zakończeniach prostokątnych i trójkątnych; mniejsze, oddzielające je, zakończone łukami odcinkowymi - gładkie. W zakończonych prostokątnie na szrafowanym tle grawerowane postacie św. Jakuba i św. Bartłomieja, w trójkątne - św. Barbary i św. Katarzyny.</p> <p>Św. Jakub – zwrócony w lewo mężczyzna z prostą brodą i wąsami ukazany w ¾ w kapeluszu na głowie. Ubrany jest w mięsistą, mocno pofałdowaną szatę. W wyciągniętej prawej dłoni trzyma laskę, w lewej muszlę.</p> <p>Św. Bartłomiej – zwrócony w prawo mężczyzna z kręconymi włosami i brodą ukazany w ¾. Ubrany w mięsistą, mocno pofałdowaną szatę. W lewej dłoni trzyma księgę, w prawej unosi tasak. Na głowę nimb.</p> <p>Św. Katarzyna – zwrócona w lewo kobieta ukazana w ¾. Na głowie pięciopątkowa korona, spod której widać długie, rozpuszczone włosy. Ubrana jest w mięsistą, mocno pofałdowaną szatę. W prawej dłoni trzyma koło, w lewej palmę męczeństwa.</p> <p>Św. Barbara - zwrócona w lewo kobieta ukazana w ¾. Na głowie pięciopątkowa korona, spod której widać długie, rozpuszczone włosy. Ubrana jest w mięsistą, mocno pofałdowaną szatę. W prawej dłoni trzyma wieżę, w lewej miecz (ostrzem do dołu)</p> <p>Trzon czworoboczny, wydzielony talerzykami. Nodus w formie spłaszczonej kuli, z czterema silnie wystającymi rombowymi guzami. Pola między guzami wypełnione grawerowanymi oknami maswerkowymi. Pod i nad nodusem, na szrafowanym tle gotyckie litery i liście akantu.</p> <p>Ramiona krzyża o łukowatej linii, rozszerzające się na końcach; zakończenia trójkątne, o wklęsłych bokach. Kształt ramion krzyża podkreślony profilowaniem i grawerowaną linią, biegnącą wzdłuż jego brzegów, wyznaczająca jednocześnie pola dla grawerowanych symboli czterech ewangelistów. W górnym ramieniu orzeł – symbol św. Jana, w prawym ramieniu lew – symbol św. Marka, w lewym ramieniu wół – symbol św. Łukasza, w dolnym ramieniu anioł – symbol św. Mateusza.</p>
---	---	-------------------	--

			<p>Na przecięciu belek krzyża duża, okrągła, przeszklona puszką na relikwie, w którą wstawiono dodatkową, nową z relikwiami, z końca XIX lub początku XX wieku. Wewnętrzna puszką zdobioną perełkowaniem i ornamentem sznureczkowym. Relikwie poświadczona pieczęcią Andrzeja Thiela, biskupa warmińskiego w latach 1886-1908. Na rewersie, na skrzyżowaniu ramion grawerowany medalion: na szrafowanym tle głowa Chrystusa w nimbie krzyżowym, otoczona inskrypcją: <i>+ iungewycke me comparavit</i>. Ramiona krzyża grawerowane, na poprzecznej belce kwiatony, na podłużnej - wijąca się wić roślinna. Brzegi krzyża dekorowane czołgankami.</p>
<p>Muzeum Warmii i Mazur/Muzeum Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim</p>	<p>Krzyż procesyjny/ołtarzowy http://www.cyfrowewm.pl/obiekt/651/krzyz-procesyjnyoltarzowy</p> 	<p>17.01.2019</p>	<p>Wymiary: 46,7 x 21,4 cm; 490 g Miejsce powstania: Warmia Materiał: brąz złożony, kryształ górski Technika: odlew, wycinanie, repusowanie, cyzelowanie Czas powstania: ok. 1400 r. Nr inwentarzowy: M-222 OMO</p> <p>Krzyż płaski w typie Arbor Vitae (drzewo życia) zakończony szpikulcem, z plastyczną figurką ukrzyżowanego Chrystusa. Krzyż „wyrasta” z dwóch rozchylonych, lekko wygiętych gałązek zakończonych podstawkami. Prawdopodobnie na podstawkach zamocowane były odlewane figurki Marii Bolesnej i św. Jana Ewangelisty. Pomiędzy ramionami umieszczono małą czaszkę ze skrzyżowanymi piszczelami. Górne ramiona krzyża zakończone trójlistnie; w trójlistnych zakończeniach kwadratowe kasetki z relikwiami przykrytymi grubym szkłem, ujęte z każdej strony w trójlistną koronkę. Postać Ukrzyżowanego zwisająca, z ugiętymi w kolanach nogami, zwrócona w prawo. Silnie zaznaczone żebra, perizonium długie do kolan, z fałdami w V, zwisające z lewego boku. Na głowie koronie z cierniami - ciernie rzadko owinięte wokół wałka z tkaniny. Nad głową Chrystusa tabliczka z napisem INRI otoczonym ornamentem roślinnym. Tytuł i czaszka wtórne, siedemnastowieczne. Krzyż posiadał dodatkowy rewers (zapewne zdobiony), o czym świadczą zacięcia wzdłuż brzegów krzyża na obecnym rewersie, a także haczykowate zagięcia czubków liści oraz ślady po lutowaniu na górnych ramionach. Wydaje się, że rewers był łączony do krzyża na „zacisk”. Krzyże tego typu używane były również, jako procesyjne.</p>
<p>Muzeum Warmii i Mazur/Muzeum</p>	<p>Kapa liturgiczna</p>	<p>21.01.2019</p>	<p>Wymiary: 110 x 310 cm Miejsce powstania: Włochy</p>

Warmińskie w
Lidzbarku
Warmińskim

<http://www.cyfrowewm.pl/obiekt/654/kapa-liturgiczna>

Materiał: jedwab, altembas wielkoraportowy, nić metalowa
Technika: haft, tkanina wielosnowowa i wielowątkowa
Czas powstania: 4 ćw. XV w.
Nr inwentarzowy: T-35 OMO

Kapa liturgiczna została znaleziona na fromborskim wzgórzu katedralnym w 1946 roku przez Hieronima Skrupskiego, ówczesnego dyrektora Muzeum Mazurskiego w Olsztynie. Bazując na inwentarzu sporządzonym w 1578 roku przez Marcina Kromera możemy stwierdzić, że kapa wchodziła w skład kompletu szat będących uposażeniem ołtarza głównego katedry we Fromborku. Ołtarz został wykonany na zlecenie bpa Łukasza Watzenrodego z fundacji testamentowej jego poprzednika, biskupa Mikołaja Tüngena. Samą kapę według tradycji przypisuje się fundacji bpa Watzenrodego. W tej chwili nie ma ona formy pełnej kapy – brakuje dwóch elementów, kaptura i preteksty, zachowana jest tylko spódnica. Kapa ma kształt niepełnego półkola o średnicy 320 cm (wys. 110 cm). Przyjmując, że miała ona formę półkola, szerokość niezachowanej preteksty wynosiła ok. 50 cm.

Kapa jest zszyta z sześciu części tej samej tkaniny wzdłuż krawędzi brytów. Cztery środkowe części obejmują pełną szerokość brytów – 60 cm. Skrajne dwie części są sztukowanymi ich fragmentami. Kapa podszyta podszewką pochodzącą z ostatniej konserwacji, dolny brzeg obszyty złotym galonem. Jest to altembas wielkoraportowy o złotym tle i purpurowym wzorze. To tkanina charakterystyczna we Włoszech w 4 ćwierci XV wieku, a na podstawie analogii możemy ją wiązać z ośrodkiem we Florencji. Raport jest asymetryczny w szerokości brytu. Motywem centralnym, zajmującym znaczną szerokość brytu jest owoc granatu, ujęty w schemat siedmiolistnej róży otoczonej wianuszkiem kwiatów, osadzony na grubej wstęgowej łodydze o esowatym wygięciu. Przecina się ona z drugą, nieco węższą łodygą o tym samym układzie, przerwana dużym owocem ostu. Grube gałęzie tworzą ze sobą układ zaostrego owalu. Brzeży grubej łodygi obwiedzione są spiralnie skręconą wicią. Powierzchnie między łodygami i same łodygi pokrywają miękko wyginające się, przeplatające i oplatające się gałązki z owocami, kwiatami i pąkami ostu, z których wychodzą kolejne łodygi lub pióropusze liści akantu. Liście wychodzące z gałązek, z pąków, pokrywające częściowo także grube łodygi są spiralnie skręcone w różne strony, przez co ukazują swoje obie powierzchnie. Krzyżujące i przeplatające się gałązki ostu przewiązane są dwukrotnie pięciopątkowymi koronami. Jedna korona znajduje się tuż nad zbiegiem krzyżujących się, wstęgowych łodyg, druga, umieszczona pionowo, z boku grubej łodygi. Wzór pokrywa całą powierzchnię tkaniny pozostawiając jedynie niewielkie, konieczne fragmenty tła.

4. Rekapitulacja pierwotna; (10')

Nauczyciel wspólnie z uczniami podsumowuje zajęcia korzystając z metody Buzana i uwzględniając pytanie kluczowe;

